

PO/SBO/SO

Basisleerlijn Mondelinge en Schriftelijke taal

PO BASISLEERLIJN MONDELINGE TAAL VAKSPECIFIEK

Leerlijnen	Kerdoelen PO
Luisteren 1.1. Begrijpend luisteren	1. De leerlingen leren informatie te verwerven uit gesproken taal. Ze leren tevens die informatie, mondeling of schriftelijk, gestructureerd weer te geven
Spreken 2.1. Spreken 2.2. Sociaal taalgebruik	2. De leerlingen leren zich naar vorm en inhoud uit te drukken bij het geven en vragen van informatie, het uitbrengen van verslag, het geven van uitleg, het instrueren en bij het discussiëren
3.1. Meningingen over gesproken taal en conclusies trekken	3. De leerlingen leren informatie te beoordelen in discussies en in een gesprek dat informatief of opiniërend van karakter is en leren met argumenten te reageren
Taalbeschouwing - regels voor het spellen van werkwoorden; - regels voor het spellen van andere woorden dan werkwoorden; - regels voor het gebruik van leestekens (zie ook schriftelijke taal) 11.1. Woordvorming 11.2. Zinsbouw	11. De leerlingen leren een aantal taalkundige principes en regels. Zij kunnen in een zin het onderwerp, het werkwoordelijk gezegde en delen van dat gezegde onderscheiden
12.1. Woordenschat en woordleerstrategieën	12. De leerlingen verwerven een adequate woordenschat en strategieën voor het begrijpen van voor hen onbekende woorden. Onder 'woordenschat' vallen ook begrippen die het leerlingen mogelijk maken over taal te denken en te spreken

Uitleg kleuring doelen in de leerlijn:

Bij het maken van keuzes uit de doelen in de leerlijnen voor verschillende uitstroombestemmingen ondersteunt de CED-Groep de scholen door al een kleuring aan te geven per uitstroombestemming. De uitstroombestemmingen waartussen onderscheid worden gemaakt zijn Praktijkonderwijs, VMBO-BB/KB, VMBO-GL/TL en Havo/Vwo. Tot en met niveau 4 van de leerlijnen worden er geen doelen gekleurd, aangezien na het behalen van niveau 4 leerlingen in kunnen stromen in het Praktijkonderwijs.

- Wit: alle doelen die leerlingen moeten beheersen die uitstromen naar Praktijkonderwijs (Pro)
- Paars: alle doelen die leerlingen moeten beheersen die uitstromen naar vmbo basisberoepsgerichte leerweg (vmbo-BB)
- Blauw: alle doelen die leerlingen moeten beheersen die uitstromen naar vmbo theoretische leerweg (vmbo-t)
- Roze: alle doelen die leerlingen moeten beheersen die uitstromen naar havo en vwo.

1.1. Begrijpend luisteren	1	2	3	4
	<p>Luistert met aandacht naar de leerkracht als deze een op de leeftijd afgestemd prentenboek interactief voorleest of iets vertelt</p> <p>Reageert na herhaald lezen verbaal of non-verbaal op bekende woorden of situaties uit een boek</p> <p>Begrijpt een korte tekst (4 regels, wijst na voorlezen juiste plaatje aan)</p> <p>Beantwoordt gesloten vragen (ja/nee, keuzevragen) over een voorgelezen tekst</p> <p>Luistert naar en geeft een adequate reactie op de leerkracht en andere leerlingen in één op één situaties</p> <p>Begrijpt gedragsaanwijzingen (Wil je een doekje pakken voor in de klas?)</p> <p>Begrijpt informatieve mededelingen buiten het hier en nu (morgen gaan we naar de dierentuin)</p>	<p>Luistert met aandacht naar de leerkracht en medeleerlingen als zij in de groep iets vertellen</p> <p>Voorspelt globaal waarover een verhaal zal gaan en het vervolg na deel van het verhaal</p> <p>Toont dat het verhaal begrepen is met steun van illustraties</p> <p>Onderscheidt met behulp van picto's hoofdcomponenten van een verhaal (wie, wat, waar)</p> <p>Luistert gericht naar een korte voorgelezen tekst (beantwoordt een vooraf gestelde luistervraag)</p> <p>Voert na het luisteren naar een instructieve tekst de genoemde handeling uit (versje met gebaren, spelregels, weten wat je moet doen als luisterdoel)</p> <p>Beantwoordt met behulp van leerkracht vragen over een tekst of geeft dit weer (naspelen, tekening, stripverhaal ordenen)</p> <p>Stelt vragen over een tekst om beter te begrijpen wat er bedoeld wordt (Is poes boos?)</p> <p>Geeft aan wat hij van een gesproken tekst vindt</p>	<p>Vertelt een gedeelte van een verhaal na zonder steun van illustraties</p> <p>Onderscheidt met behulp van picto's hoofdcomponenten van een verhaal (wanneer, hoe)</p> <p>Vertelt na het luisteren naar een informatieve tekst waar het over gaat of legt dit schriftelijk vast (poster, tekening, informatieverwerking als luisterdoel)</p> <p>Luistert tijdens het werken in tweetallen naar zijn medeleerlingen</p> <p>Voorspelt de loop van een verhaal en stelt deze al luisterend bij</p> <p>Beantwoordt op aanwijzing van leerkracht vragen over een tekst of geeft dit weer (naspelen, tekening, stripverhaal ordenen)</p>	<p>Vertelt een verhaal in grote lijnen na zonder steun van illustraties</p> <p>Begrijpt een eenvoudig voorgelezen of verteld verhaal afgestemd op leeftijd</p> <p>Luistert tijdens het werken in groepjes naar zijn medeleerlingen</p> <p>Herkent de aangeboden tekstsoorten (verhaal, recept)</p> <p>Begrijpt instructies voor lees- en rekenopdrachten en past deze toe</p> <p>Onderscheidt belangrijke en minder belangrijke informatie bij korte instructies</p>

1.1. Begrijpend luisteren	5	6	7	8
	<p>Luistert gericht naar verschillende soorten teksten waarin niet te veel (nieuwe) informatie gelijktijdig geïntroduceerd wordt</p> <p>Benoemt na het luisteren naar een overtuigende tekst van 2-3 minuten wat de bedoeling van de spreker is (herkennen van overtuigen als luisterdoel)</p> <p>Luister naar een tekst waarin gericht een volgorde, vraag-antwoord, voorbeeld, middel-doel of oorzaak-gevolgrelatie kan voorkomen</p> <p>Herkent de signaalwoorden die kenmerkend zijn voor deze relaties</p> <p>Geeft de genoemde relaties aan</p> <p>Herkent de structuur van een verhaal of presentatie bij het beluisteren ervan (inleiding, kern, slot)</p> <p>Verwoordt verwijzrelaties in een verhaal</p>	<p>Wijst de hoofdpunten van korte en duidelijke berichten aan op radio en tv en via internet te noemen als onderwerp en context bekend zijn</p> <p>Benoemt na het luisteren naar een meningtekst de verschillende meningen over een onderwerp (herkennen van een mening als luisterdoel)</p> <p>Maakt bij het luisteren naar een meningtekst onderscheid tussen feiten, meningen en argumenten</p>	<p>Maakt gestructureerde (schematisch opgesteld, duidelijke zinnen) aantekeningen tijdens het luisteren naar een tekst van 5-10 minuten</p> <p>Trekt conclusies op grond van de aantekeningen (dit heb ik onthouden)</p> <p>Luistert globaal, precies, selectief en kritisch (onderscheidt feiten, meningen, willen overtuigen)</p> <p>Past na hierop gericht te zijn zelfstandig de begrijpend luisterstrategieën toe</p> <p>Stelt kritische vragen over een voorgelezen, informatieve tekst</p> <p>Herkent de signaalwoorden die kenmerkend zijn voor vergelijkings- en voorwaardenrelaties (woorden als evenals, ook, mits, tenminste als, als voldaan is aan)</p> <p>Haalt belangrijke informatie uit een voorgelezen tekst en stemt zijn manier van luisteren daarop af (bijvoorbeeld globaal, precies, selectief/gericht)</p> <p>Begrijpt voorgelezen teksten met een eenvoudige structuur en een lage informatie-dichtheid waarvan de informatie herkenbaar is geordend, wordt herhaald en waarin duidelijk gebruik wordt gemaakt van verwijz-, verbindings- en signaalwoorden</p> <p>Haalt uit korte berichten op bijvoorbeeld een telefoonbeantwoorder de benodigde informatie op een vooraf duidelijk gestelde vraag, zoals openingstijden, adres of telefoonnummer</p>	<p>Stelt bij verschillende tekstsoorten zelfstandig en op eigen initiatief het luisterdoel (informatie opnemen, mening horen) vast en stemt hier zijn manier van luisteren op af (globaal, precies, selectief/gedrag)</p> <p>Past deze begrijpend luisterstrategieën zelfstandig toe</p> <p>Verwoordt een oordeel over een tekst(deel) of tv- en radioprogramma (of fragment ervan)</p> <p>Luistert globaal (geeft de hoofdlijnen weer) en precies (geeft details uit een tekst weer)</p> <p>Interpreteert informatie en meningen voor zover deze dichtbij de leerling staan</p> <p>Selecteert informatie uit verschillende bronnen, die auditieve informatie overbrengen/(radio, tv) vergelijkt deze en legt verbanden</p> <p>Begrijpt een op leeftijd afgestemd voorgelezen of verteld verhaal van 5-10 minuten (Een groot deel van de woorden behoort tot de meest frequente woorden of tot de woorden die de leerlingen zelf gebruiken. Formeel taalgebruik beperkt zich tot het meest voorkomende)</p> <p>Legt relaties tussen tekstuele informatie en eigen kennis en ervaringen</p> <p>Herkent het doel van een reclameboodschap en de impact van media in het dagelijks leven (meningvorming voor iedereen)</p>

	9	10		
	<p>Luistert naar uitleg en instructies van ongeveer 20 minuten met een lage informatiedichtheid over dagelijkse werkzaamheden</p> <p>Begrijpt een helder gestructureerde voordracht, toespraak of les over vertrouwde onderwerpen waarin duidelijke verbanden en denkstappen worden aangegeven, binnen het eigen vak-of interessegebied</p> <p>Geeft de hoofdgedachte van een tekst weer</p> <p>Maakt onderscheid tussen hoofd- en bijzaken</p> <p>Beschrijft noodzakelijke details</p> <p>Ordent informatie (bijvoorbeeld op basis van signaalwoorden) voor een beter begrip</p> <p>Legt de relatie tussen tekst en beeld</p> <p>Interpreteert informatie en meningen</p> <p>Verwoordt de bedoeling van de spreker of het doel van de makers van een programma</p>	<p>Weet wat de hoofdpunten zijn van nieuwsberichten, documentaires, reclameboodschappen en discussieprogramma's over vertrouwde onderwerpen</p> <p>Legt relaties tussen tekstdelen</p> <p>Leidt wanneer nodig de betekenis van onbekende woorden uit de vorm, woordsoort, samenstelling of context</p> <p>Herkent beeldspraak en ironie</p> <p>Verwoordt een oordeel over de waarde van een tekst(deel) of tv- of radioprogramma (of fragment ervan) voor zichzelf en kan dit oordeel toelichten</p> <p>Begrijpt een voorgelezen of verteld verhaal (Er worden vooral frequente woorden gebruikt, maar daarnaast ook minder frequente woorden, beeldspraak en regelmatig voorkomend formeel taakgebruik, af en toe abstracte woorden en frequente vaste woordcombinaties)</p> <p>Volgt films en tv-series geschikt voor 16-jarige leeftijd</p>		

2.1. Spreken	1	2	3	4
	<p>Doet met behulp van gerichte vragen verslag van een zichtbare gebeurtenis</p> <p>Doet een mededeling (gebeurtenis of ervaring binnen en buiten het hier en nu)</p> <p>Beschrijft concrete voorwerpen en situaties</p> <p>Vergelijkt en ordent concrete voorwerpen naar uiterlijke en meer abstracte kenmerken en beschrijft dit</p> <p>Drukt n.a.v. vragen zijn gevoelens of mening verbaal correct uit (bang, blij, boos, voorkeur voor activiteit aangeven)</p> <p>Vraagt op een eenvoudige manier informatie of uitleg aan de leerkracht</p> <p>Sluit aan bij het gespreksonderwerp</p> <p>Spreekt redelijk goed verstaanbaar voor onbekenden (75-90% van de spraak is te herkennen voor volwassenen)</p> <p>Herhaalt zijn uiting als hier om gevraagd wordt</p>	<p>Doet met behulp van gerichte vragen verslag van gebeurtenissen buiten hier en nu</p> <p>Maakt gebruik van constructies die volgorde aangeven (toen, daarna)</p> <p>Drukt gevoelens of een mening op een voor onbekenden begrijpelijke wijze, uit</p> <p>Vertelt spontaan of gevraagd over onderwerpen die hem bezighouden</p> <p>Vertelt gestructureerd over een gebeurtenis of ervaring door opbouw en verbanden aan te geven met behulp van visueel ondersteunend materiaal (logische reeks plaatjes leggen van een verhaal)</p> <p>Vertelt een voorgelezen verhaal na met behulp van illustraties</p> <p>Geeft instructie (voor een spelletje)</p> <p>Vraagt en geeft informatie over activiteiten in de groep aan de leerkracht en medeleerlingen</p> <p>Spreekt goed verstaanbaar voor onbekenden (90% van de spraak is te herkennen voor volwassenen)</p>	<p>Beantwoordt vragen over het eigen verhaal en geeft aanvullende informatie</p> <p>Vraagt om herhaling als iets niet begrepen is</p> <p>Geeft de volgorde van gebeurtenissen in een persoonlijk verhaal adequaat weer (zonder hulp van picto's)</p> <p>Heeft inbreng bij het bespreken van een probleem in de groep (het papier is op en wat nu)</p> <p>Heeft inbreng bij het maken van een plan in de groep</p> <p>Legt iets uit (hoe je een som oplost)</p> <p>Vraagt en geeft informatie over het werken aan de leerstof aan de leerkracht en medeleerlingen</p> <p>Formuleert langere, ook samengestelde zinnen die nog vorm- en structuurfouten kunnen bevatten</p> <p>Vertelt een (voor)gelezen verhaal in grote lijnen na zonder hulp van illustraties</p>	<p>Brengt gestructureerd verslag uit van gebeurtenissen, activiteiten en persoonlijke ervaringen</p> <p>Reageert adequaat op response uit de groep (blijft bij het onderwerp van het gesprek)</p>

	5	6	7	8
	<p>Brengt structuur aan in de presentatie (inleiding, kern, slot)</p> <p>Spreekt met juist volume en afwisselend tempo</p> <p>Maakt gebruik van mimiek, gebaren en houding</p> <p>Heeft interactie met het publiek</p> <p>Past bij het uitvoeren van taalhandelingen in duo's en groepjes een aantal samenwerkingsvaardigheden toe (vragen stellen aan elkaar, reageren op wat een ander zegt, een ander helpen zonder voor te zeggen)</p> <p>Gebruikt na gerichte vragen van de leerkracht complexe cognitieve functies voor meer abstracte onderwerpen buiten het hier en nu (ordenen, concluderen, redeneren)</p> <p>Wisselt lange zinnen af met korte</p>	<p>Houdt een uitgebreide, voorbereide presentatie over een onderwerp (meer beschouwend en wereldoriënterend) voor een groep klasgenoten</p> <p>Heeft inbreng in een discussie</p> <p>Maakt in zijn formuleringen nauwelijks nog vorm- en structuurfouten</p> <p>Houdt een kort voorbereid praatje voor een groep klasgenoten en reageert daarbij op eenvoudige vragen</p>	<p>Gebruikt signaalwoorden om structuur aan te brengen in een presentatie</p> <p>Brengt het eigen gesprekdoel tot uiting met hulp</p> <p>Beschrijft alledaagse aspecten, zoals mensen, plaatsen en zaken</p> <p>Maakt gebruik van ondersteunende materialen om een voorbereide presentatie beter aan het publiek (breder publiek dan alleen ouders)over te brengen</p>	<p>Presenteert op een persoonlijke manier</p> <p>Zorgt ervoor dat houding, intonatie en mimiek het gesprokene ondersteunen</p> <p>Improviseert tijdens een verhaal of presentatie</p>
	9	10		
	<p>Brengt het eigen gesprekdoel zelfstandig tot uiting</p> <p>Draagt een gedicht voor</p> <p>Last in langere stukken tekst pauzes in om (grammaticale) fouten te herstellen</p> <p>Beantwoordt vragen naar aanleiding van de presentatie</p> <p>Hanteert verschil tussen formele en informele situaties</p> <p>Gebruikt korte, eenvoudige zinnen en verbindt deze door de juiste eenvoudige voegwoorden en verbindingswoorden</p>	<p>Geeft in grote lijnen redenen en verklaringen voor eigen meningen, plannen en handelingen</p> <p>Geeft zijn spreekdoel duidelijk vorm zodat het voor de luisteraar herkenbaar is</p> <p>Boeit de luisteraar(s) d.m.v. concrete voorbeelden en ervaringen</p> <p>Houdt een duidelijk verhaal met een samenhangende opsomming van punten waarbij hij duidelijk maakt welk punt hij het belangrijkste vindt</p>		

2.2. Sociaal taalgebruik	1	2	3	4
	<p>Gebruikt specifieke woorden bij iemand begroeten, afscheid nemen, bedanken</p> <p>Stelt zichzelf voor met de voornaam</p> <p>Geeft in gesprekjes met de leerkracht antwoorden op open vragen</p> <p>Praat niet voor zijn beurt</p> <p>Spreekt vrijuit in een bekende of veilige situatie</p> <p>Geeft aan wat hij wil binnen de context</p>	<p>Neemt een aanbod beleefd aan of slaat het beleefd af (ja, graag of nee, dank u)</p> <p>Gebruikt de aanspreekvorm "u" of "jij" in de juiste situatie</p> <p>Voert een eenvoudig telefoongesprek met bekenden</p> <p>Nodigt iemand in een één-op-één gesprek uit</p> <p>Vervult zowel de rol van luisteraar als spreker in een gesprek</p> <p>Neemt initiatieven in een één-op-één gesprek</p> <p>Kijkt terug op gesprekken (wat is zojuist besproken?)</p> <p>Neemt actief deel aan gesprekken in kleine en grote groepen</p> <p>Laat een ander uitspreken</p>	<p>Nodigt een bekende beleefd uit per telefoon</p> <p>Belt een bekende op en voert beleefd een gesprek (netjes de ander aanspreken, geen ongepaste woordkeus)</p> <p>Biedt aan bekenden gepast zijn excuses (sorry, het spijt me) aan</p> <p>Troost een bekende</p> <p>Past bij het uitvoeren van taalhandelingen in duo's of groepjes een aantal interactie- en gespreksvaardigheden toe (luisteren naar elkaar, elkaar laten uitpraten, om de beurt praten)</p> <p>Let tijdens het spreken in de groep op de gespreksregels die aan de orde zijn</p> <p>Verwoordt gedachtes en denkvragen (waarom is dit zo?)</p> <p>Is in staat om in een gesprek te redeneren, concluderen en vergelijken</p> <p>Snapt dat je verschillende spreken- en luisterdoelen kunt hebben (Wat is het doel van dit gesprek?)</p>	<p>Geeft een compliment aan bekenden</p> <p>Drukt ontevredenheid op een gepaste manier uit tegenover bekenden</p> <p>Geeft bekenden een waarschuwing</p> <p>Doet een bestelling bij onbekende volwassenen (in een winkel)</p> <p>Legt zijn gevoel aan een bekende leeftijdgenoot uit</p> <p>Blijft bij het onderwerp</p> <p>Haakt spontaan aan bij het gesprek van een andere leerling</p> <p>Neemt het initiatief voor een gesprek in kleine en grote groepen</p> <p>Houdt een gesprekslijn vast</p> <p>Stelt denkvragen op basis van eerder verworven kennis</p> <p>Breidt kennis uit door deelname aan een denkgesprek</p> <p>Houdt rekening met de voorkennis van gesprekspartners</p> <p>Neemt de beurt wanneer dat gepast is</p>

	5	6	7	8
	<p>Doet via communicatiemiddelen een verzoek aan bekende volwassenen en leeftijdgenoten (telefoon, computer)</p> <p>Gebruikt beleefd taalgebruik om welkom te heten en iets aan te bieden</p> <p>Houdt tijdens het vertellen van een eigen verhaal rekening met voorkennis van de luisteraar</p> <p>Voert gesprekken om uitleg of informatie te volgen</p> <p>Vraagt beleefd informatie aan onbekende volwassenen</p> <p>Geeft kritiek op een correcte manier aan bekenden</p> <p>Legt de weg uit aan een onbekende</p> <p>Stimuleert een medeleerling tot interactie</p> <p>Verwoordt de uitkomst van een denkgesprek of experiment</p> <p>Reflecteert op een verhaal of presentatie van zichzelf of anderen</p>	<p>Beantwoordt een uitnodiging van onbekenden</p> <p>Biedt gepast zijn excuses aan onbekende volwassenen aan</p> <p>Geeft aan dat het belangrijk is om verzorgd taalgebruik te gebruiken</p> <p>Neemt een compliment van bekenden en onbekenden op een correcte manier in ontvangst</p> <p>Geeft beleefd informatie aan onbekende volwassenen (gegevens verstrekken aan bibliotheek)</p>	<p>Geeft telefonisch een boodschap door aan bekende volwassenen</p> <p>Uit een klacht in een situatie met bekenden</p> <p>Vraagt naar de mening van bekenden</p> <p>Geeft zijn mening (met argumenten) aan bekenden</p> <p>Leidt een groepsgesprek en een discussie (let op de beurtverdeling, bewaakt de voortgang)</p> <p>Doet telefonisch een bestelling bij bekende volwassenen (een winkel)</p> <p>Komt voor iemand op in een situatie met bekenden</p> <p>Overtuigt iemand in een situatie met bekenden</p> <p>Begint een kort gesprek, houdt dit gesprek gaande en beëindigt het</p> <p>Ondersteunt zijn woorden met non-verbaal gedrag</p> <p>Draagt nieuwe kennis over aan anderen</p> <p>Verwoordt het verschil tussen formeel en informeel taalgebruik</p>	<p>Verwoordt het verschil tussen Standaardnederlands en dialect</p> <p>Voert eenvoudige gesprekken over vertrouwde onderwerpen in het dagelijks leven op en buiten school</p> <p>Past bij het spreken in de groep, duo's en groepjes</p> <p>interactievaardigheden/ gespreksvaardigheden toe</p> <p>Geeft beleefd telefonisch informatie aan onbekende volwassenen (gegevens verstrekken aan een openbare instantie)</p> <p>Vraagt beleefd telefonisch informatie aan onbekende volwassenen (openbare instantie)</p> <p>Uit een klacht in een situatie met onbekenden</p> <p>Vraagt naar de mening van onbekenden</p> <p>Geeft zijn mening (met argumenten) aan onbekenden</p> <p>Volgt de gesprekspartners tenzij ze voor onverwachte wendingen in een gesprek zorgen</p> <p>Levert en biedt in gesprekken binnen en buiten school informatie en luistert kritisch naar de aangeboden informatie</p> <p>Voert gesprekken om uitleg of instructie te geven</p> <p>Zorgt voor een goede beurtwisseling in een gesprek met meer dan twee personen</p> <p>Grijpt op een correcte wijze in als het gesprek vastloopt</p> <p>Respecteert de inbreng van anderen ongeacht de status</p>

	9	10		
	<p>Voert gesprekken over alledaagse en niet alledaagse onderwerpen uit dagelijks leven en school</p> <p>Vraagt en geeft informatie aan instanties buiten school</p> <p>Verzamelt informatie via een vraaggesprek en verwerkt deze informatie</p> <p>Brengt het eigen gespreksdoel tot uitdrukking</p> <p>Herkent het spreekdoel van anderen en schat reacties in</p>	<p>Wisselt informatie uit over vertrouwde onderwerpen</p> <p>Brengt gevoelens onder woorden</p> <p>Vraagt doelgericht door om de gewenste informatie te verwerven</p> <p>Gebruikt de juiste aanhef (excuses, pardon) om aan het woord te komen</p> <p>Maakt de juiste keuze voor het register en het al dan niet hanteren van taalvariatie (dialect, jongerentaal)</p> <p>Stelt een reactie uit totdat hij de bijdrage van de ander heeft geïnterpreteerd en beoordeeld</p>		

3.1. Meningen over gesproken taal en conclusies trekken		2	3	4
		Geeft zijn mening als dit gevraagd wordt en licht deze mening toe	Vertelt of hij het wel of niet eens is met een mening Luistert naar de mening van anderen	Vergelijkt mening Motiveert waarom hij het wel of niet eens is met een mening van de ander uit de groep
5	6	7	8	
Vraagt in een gesprek naar de gevoelens of de mening van een ander (vind jij dat ook?)	Bespreekt mening globaal vanuit de eigen mening Verwoordt de mening van anderen	Illustreert mening met een voorbeeld Houdt voor een groep klasgenoten een voorbereid betoog waarin een mening wordt onderbouwd met argumenten (boekbespreking)	Formuleert in eigen woorden tegenover elkaar staande gezichtspunten	
Vraagt aan een ander of hij zijn mening verder wil beargumenteren	Houdt zijn standpunt vast Onderscheidt feiten en mening met hulp van signaalwoorden (ik vind, volgens mij)	Weet de informatie op waarde in te schatten, in relatie tot de bron Vraagt anderen om het standpunt te verduidelijken Herkent mening die impliciet in een gesproken tekst voorkomen (zonder duidelijke signaalwoorden) Luistert kritisch naar mening en opvattingen en geeft hier een reactie op Herkent taaltrucs in reclame (leest mening in reclame kritisch) Volgt de verschillende mening in een gesprek Onderbouwt de eigen mening met argumenten Stelt zijn eigen standpunt ter discussie	Uit zijn mening in de groep en luistert naar de ander om zo tot een besluit of compromis te komen Maakt in een discussie een afweging van argumenten Beoordeelt informatie vanuit mening en geeft hier een reactie op Voert gesprekken om informatie en mening uit te wisselen Drukt de mate van zekerheid van een standpunt uit	
9	10			
Geeft zijn mening over een planning en bespreekt wat hierbij gedaan moet worden Geeft op beleefde wijze commentaar op de visie van anderen	Geeft uiting aan een persoonlijke mening Verheldert tijdens een discussie of overleg een probleem, een overtuiging of mening Stelt een reactie uit totdat de bijdrage van een ander geïnterpreteerd en beoordeeld is			

11.1. Woord- vorming				4
				<p>Onderscheidt enkelvoud en meervoud bij zelfstandig naamwoorden</p> <p>Herkent en vormt meervoudsvormen op -en en -s</p> <p>Noemt in samenstellingen(zn-zn) de twee woorden en vormt samenstellingen</p> <p>Herkent en vormt verkleinwoorden op -je en -tje</p> <p>Past qua woordvorming en zinsbouw correct taalgebruik toe</p>
	5	6	7	8
<p>Herkent en vormt verkleinwoorden op -pje en -etje</p> <p>Weet aan welke achtervoegsels naamwoorden van vrouwelijke personen of dieren herkend worden en vormt naamwoorden voor de vrouwelijke variant</p> <p>Herkent en vormt regelmatige trappen van vergelijking</p> <p>Vervoegt werkwoorden in de o.t.t. (regelmatig)</p> <p>Weet dat de persoonsvorm overeenkomt met het onderwerp qua enkelvoud en meervoud</p> <p>Werkt met synoniemen</p> <p>Werkt met collocaties</p>	<p>Herkent en vormt meervoudsvormen met 's en onregelmatige meervoudsvormen</p> <p>Herkent de verbuiging van en verbuigt bijvoeglijke naamwoorden, inclusief stoffelijke bijv. nw.</p> <p>Herkent en vormt onregelmatige trappen van vergelijking</p> <p>Herkent en gebruikt een aantal frequent voorkomende voor- en achtervoegsels (-loos, on-)</p> <p>Herkent en vormt samenstellingen, opgebouwd uit zelfstandig naamwoorden, bijvoeglijke naamwoorden of werkwoorden</p> <p>Herkent en gebruikt scheidbare werkwoorden in zinnen</p> <p>Vervoegt ww in o.t.t.(onregelmatig)</p> <p>Vervoegt ww in o.v.t. (sterk, zwak)</p>	<p>Breidt zijn kennis over voor- en achtervoegsels uit</p> <p>Kent het verschil tussen samenstellingen en afleidingen</p> <p>Vervoegt werkwoorden in de v.v.t. en v.t.t.</p>	<p>Vervoegt werkwoorden in de o.t.t.t en v.t.t.t</p>	

11.2. Zinsbouw		4 Herken en benoemt zelfstandig naamwoorden (woorden voor mensen dieren, dingen) Herken en benoemt werkwoorden (doenwoord) Weet dat een zin begint met een hoofdletter en kan eindigen met een punt of een vraagteken Herken correcte en niet correcte zinnen (max.9 woorden) Herken en gebruikt vertel- en vraagzinnen
-----------------------	--	--

	5	6	7	8
	<p>Herkent en gebruikt bijvoeglijk naamwoorden</p> <p>Herkent en gebruikt de juiste persoonlijk voornaamwoorden</p> <p>Herkent en gebruikt voorzetsels van plaats en tijd</p> <p>Herkent en vormt vraagzinnen met en zonder vraagwoorden (uitbreiding vraagwoorden met welk(e) en woorden als waarmee)</p> <p>Maakt samengestelde zinnen samen met een aantal voegwoorden c.q. verbindingswoorden (en, want, maar, dus, omdat, terwijl) en scheidt deze zinnen weer</p> <p>Weet wanneer het lidwoord 'een' wordt gebruikt</p> <p>Past hetgeen is geleerd over lidwoorden op de juiste manier toe</p> <p>Weet dat een zin kan eindigen met en uitroepteken</p>	<p>Herkent en gebruikt de juiste bezittelijke voornaamwoorden</p> <p>Herkent en gebruikt de juiste aanwijzende voornaamwoorden</p> <p>Herkent en gebruikt persoonsaanduidende woorden als verwijswoorden</p> <p>Herkent de verwijswoorden 'die', 'deze', 'dat', 'dit' en bepaalt waar het verwijswoord naar verwijst</p> <p>Herkent voorzetsels van richting en een aantal andere voorzetsels</p> <p>Onderscheidt en benoemt onderwerp, persoonsvorm en hele werkwoord (woordenboekvorm) in een zin</p> <p>Herkent en benoemt de persoonsvorm van een zin door de zin vragend te maken</p> <p>Herkent en benoemt de persoonsvorm door het onderwerp te veranderen van enkelvoud naar meervoud of andersom</p> <p>Herkent en benoemt tijd van een zin</p> <p>Weet dat de persoonsvorm verandert als de zin van tijd verandert en vormt de juiste tijd van de persoonsvorm</p> <p>Vormt samengestelde zinnen met de voegwoorden of (onder- en nevenschikkend), toen, wanneer, doordat (onderschikkend)</p> <p>Kent enkele toepassingen van een komma</p>	<p>Herkent bijvoeglijke naamwoorden die van een werkwoord zijn gemaakt</p> <p>Vindt de persoonsvorm met de vraagproef, getalproef en tijdproef</p> <p>Herkent en benoemt de persoonsvorm en onderwerp in zinnen met een vraagwoord</p> <p>Herkent en benoemt het deelwoord in een zin</p> <p>Onderscheidt en benoemt werkwoordelijk gezegde in zin</p> <p>Verdeelt een enkelvoudige zin in persoonsvorm, onderwerp, gezegde en andere zinsdelen en noemt persoonsvorm, onderwerp en gezegde</p> <p>Herkent en gebruikt de juiste woordvolgorde in hoofd- en bijzin</p> <p>Leidt de woordenboekvorm af van werkwoorden met een vast voorzetsel</p> <p>Benoemt en gebruikt persoonsvorm, hele werkwoord en deelwoord van scheidbare werkwoorden</p> <p>Zet zinnen om van directe naar indirecte rede en andersom</p> <p>Gebruikt de juiste interpunctie bij de directe rede: dubbele punt, aanhalingstekens en hoofdletters</p>	<p>Past de leerstof over ontleden en benoemen van zinsdelen veelvuldig toe (herhaling)</p> <p>Herkent en benoemt lijdend voorwerp en meewerkend voorwerp</p> <p>Maakt van passieve zinnen actieve zinnen en andersom</p> <p>Gebruikt en kiest de juiste verwijswoorden (woorden als waarmee, daarop, daarmee, erop e.a.)</p> <p>Ontleedt bevelende zinnen</p> <p>Herkent persoonsvorm in zinnen met -er</p> <p>Gebruikt aanhalingstekens anders dan in directe rede</p>

12.1. Woordenschat en woordleerstrategieën	1	2	3	4
	<p>Breidt zijn woordenschat uit met woorden voor een taalniveau van 4/5 jaar</p> <p>Wijst het juiste plaatje aan na noemen van een woord</p> <p>Benoemt voorwerpen en plaatjes van aangeboden dagelijkse concrete inhoudswoorden</p> <p>Vraagt naar de naam en de betekenis van woorden als hij het woord niet weet</p>	<p>Breidt zijn woordenschat uit met woorden voor een taalniveau van 5/6 jaar</p> <p>Breidt zijn woordenschat met begrippen voor beginnende geletterdheid en beginnende gecijferdheid</p> <p>Wijst het juiste plaatje aan na omschrijving van een woord</p> <p>Beschrijft de juiste betekenis van de aangeboden woorden</p> <p>Gebruikt aangeboden woorden actief tijdens de taallessen (met correct gebruik van de lidwoorden)</p> <p>Gebruikt de aangeboden woorden actief buiten de taallessen (met correct gebruik van de lidwoorden)</p> <p>Werkt in tweetallen met woordvelden of woordwebben onder begeleiding van de leerkracht</p>	<p>Breidt zijn woordenschat uit met woorden voor een taalniveau van 6/7 jaar</p> <p>Breidt zijn woordenschat uit met meer functiewoorden</p> <p>Breidt zijn woordenschat met woorden die nodig zijn bij het lezen en het rekenen</p> <p>Leidt de betekenis van een woord af uit een plaatje</p> <p>Vraagt hulp en uitleg als hij een woord niet weet</p>	<p>Breidt zijn woordenschat uit met woorden voor een taalniveau van 7/8 jaar</p> <p>Breidt zijn woordenschat uit met uitdrukkingen die meestal letterlijk zijn te interpreteren</p> <p>Leidt de betekenis van eenvoudige samengestelde woorden af uit de woordbouw</p> <p>Leidt de betekenis van een aantal woorden af uit de context van het woord</p> <p>Maakt een tekening bij woorden om ze te onthouden (als manier om woordenschat te consolideren)</p> <p>Groepeert woorden om ze te onthouden</p> <p>Maakt associaties bij woorden(woordveld) om ze te onthouden</p> <p>Werkt zelfstandig met woordvelden</p> <p>Werkt met verzameltermen(categorienamen)</p> <p>Werkt met gradaties in sterkte van betekenis</p> <p>Werkt met tegenstellingen</p> <p>Kent de betekenis van een aantal uitdrukkingen die meestal letterlijk zijn te interpreteren</p> <p>Werkt met het zelfstandig naamwoord</p> <p>Werkt met het werkwoord</p> <p>Werkt met het lidwoord</p> <p>Werkt met het vraagwoord</p>

5	6	7	8
<p>Breidt zijn woordenschat uit met woorden voor een taalniveau van 8/9 jaar</p> <p>Breidt zijn woordenschat uit met schooltaalwoorden</p> <p>Breidt zijn woordenschat uit met uitdrukkingen en gezegden (figuurlijk taalgebruik)</p> <p>Breidt zijn leeswoordenschat uit</p> <p>Leidt de betekenis van een aantal leeswoorden af uit de context</p> <p>Leidt de betekenis van een woord af uit de woordbouw (voor- en achtervoegsel, verbuigingen, samengesteld woord)</p> <p>Werkt met synoniemen</p> <p>Werkt met collocaties (vaste woorden die niet afzonderlijk te gebruiken zijn)</p> <p>Kent de betekenis van een aantal frequent voorkomende uitdrukkingen en gezegden met en figuurlijk deel</p> <p>Werkt met het verwijzwoord</p> <p>Werkt met het verbindingswoord</p> <p>Werkt met het bijvoeglijk naamwoord</p> <p>Werkt met het voorzetsel</p> <p>Werkt met andere talen</p>	<p>Breidt zijn woordenschat uit met woorden voor een taalniveau van 9/10 jaar</p> <p>Begrijpt en gebruikt diverse uitdrukkingen en gezegden</p> <p>Gebruikt een eenvoudig woordenboek om woorden te leren</p> <p>Maakt bij het afleiden van de betekenis van een woord gebruik van relaties tussen woorden (tegenstellingen, synoniemen, gradaties in sterkte van betekenis)</p> <p>Past geleerde woordleer- en onthoudstrategieën zelfstandig toe na hierop gericht te zijn</p> <p>Werkt met homoniemen</p> <p>Werkt met het enkelvoud en meervoud</p> <p>Werkt met het onderwerp</p> <p>Werkt met de persoonsvorm</p> <p>Werkt met het hele werkwoord</p>	<p>Breidt zijn woordenschat uit met woorden voor een taalniveau van 10/11 jaar</p> <p>Breidt zijn woordenschat uit met vaktaalwoorden (verdampen, gewassen)</p> <p>Breidt zijn woordenschat uit met signaalwoorden (mits, indien, hierna, daarna, echter, daarom)</p> <p>Gebruikt een woordenboek om woorden te leren</p> <p>Kiest de juiste betekenis in het woordenboek</p> <p>Maakt een eigen woordenlijst / woordkaartjes om woorden te onthouden</p> <p>Past geleerde woordleer- en onthoudstrategieën zelfstandig toe</p> <p>Kent de betekenis van en aantal spreekwoorden</p> <p>Werkt met het voltooid deelwoord</p> <p>Werkt met het werkwoordelijk gezegde</p> <p>Werkt met jongerentaal</p> <p>Werkt met dialect/standaardtaal</p>	<p>Breidt zijn woordenschat uit met woorden voor een taalniveau van 11/12 jaar</p> <p>Breidt zijn woordenschat uit met spreekwoorden</p> <p>Definieert de betekenis van woorden op verschillende manieren (onder- en bovengeschatte begrippen, letterlijke en figuurlijke betekenis, relaties tussen woorden, toelichten van betekenis in de context)</p> <p>Gebruikt met hulp een tweetalig woordenboek om woorden te leren</p> <p>Kiest de juiste betekenis in het woordenboek</p>

LEERLIJN SCHRIJFTELIJKE TAAL PO

Leerlijnen	Kerndoelen SO
<p>Lezen 4.1. Technisch lezen (+ verdere onderverdeling) 4.2. Begrijpend lezen en studerend lezen 4.3. Informatie verwerven en weergeven</p>	<p>4. De leerlingen leren informatie te achterhalen in informatieve en instructieve teksten, waaronder schema's, tabellen en digitale bronnen</p> <p>6. De leerlingen leren informatie en meningen te ordenen bij het lezen van school- en studieteksten en andere instructieve teksten, bij systematisch geordende bronnen, waaronder digitale</p>
<p>7.1. Meningen over geschreven taal en conclusies trekken</p>	<p>7. De leerlingen leren informatie en meningen te vergelijken en te beoordelen in verschillende teksten</p>
<p>9.1. Lees en schrijfmotivatie</p>	<p>9. De leerlingen krijgen plezier in het lezen en schrijven van voor hen bestemde verhalen, gedichten en informatieve teksten</p>
<p>Schrijven 5.1. Strategisch schrijven (stellen) 5.2. Technisch schrijven 5.3. Spelling</p>	<p>5. De leerlingen leren naar inhoud en vorm teksten te schrijven met verschillende functies, zoals: informeren, instrueren, overtuigen of plezier verschaffen</p> <p>8. De leerlingen leren informatie en meningen te ordenen bij het schrijven van een brief, een verslag, een formulier of een werkstuk. Zij besteden daarbij aandacht aan zinsbouw, correcte spelling, een leesbaar handschrift, bladspiegel, eventueel beeldende elementen en kleur</p>

4.1. Technisch lezen	1	2	3	4
	<p>Deelt een zin op in woorden Deelt samengestelde woorden op in afzonderlijke componenten Deelt woorden op in klankgroepen Verbindt klankgroepen tot woorden Zegt samen met iemand anders rijmpjes op Zegt individueel rijmpjes op Herkennt eindrijm Past eindrijm toe: ontdekt en produceert zelf eindrijm</p>	<p>Herkennt beginrijm in langgerekte woorden Herkennt beginrijm in gewoon uitgesproken woorden Past beginrijm toe Maakt de beginklank van een woord los van de rest van het woord Synthetiseert drieklankwoorden (mkm) auditief Benoemt een aantal letters correct</p>	<p>AVI-START Herkennt direct de lidwoorden de, het en een Herkennt simpele woorden, zoals teen, boom, boot, etc. AVI-M3 Leest zinnen met ongeveer 6 woorden zonder hoofdletters Leest korte zinnen met één zin per regel Leest geen samengestelde zinnen Benoemt vlot alle grafemen Leest eenlettergrepige woorden zonder leesmoelijkheden Leest vlot klankzuivere (M)K(M) (jaap, om, juf, ik, pen, boos) AVI-E3 Leest zinnen met ongeveer 7 woorden Leest één zin per regel met hoofdletters Leest vlot nevenschikkende samengestelde zinnen Leest vlot eenvoudige tweelettergrepige of samengestelde woorden (ro-ver, voet-bal) Leest vlot eenlettergrepige woorden eindigend op dt, ng of nk Leest vlot twee en drie medeklinkers vooraan en/of achteraan MKMM/ MMKM/ MMKMM, MMMKM MKMMM Leest vlot verkleinwoorden</p>	<p>AVI-M4 Leest zinnen met ongeveer 8 woorden met de juiste intonatie Leest vlot korte zinnen die betekenisvol zijn afgebroken en doorlopen op de volgende regel (iedere zin begint op een nieuwe regel) Leest samengestelde zinnen, nevenschikkend en onderschikkend Leest vlot alle typen eenlettergrepige en tweelettergrepige en drieletterige woorden zonder leesmoelijkheden Leest met een middelgroot lettertype AVI-E4 Leest een doorlopende tekst met zinnen van ongeveer 9 woorden Leest drie- en meerlettergrepige woorden met het voorvoegsel ge-, be-, ver- zonder leesmoelijkheden Leest woorden op -tie uitgesproken als -/tsie/ Leest leenwoorden zonder afwijkende klank-tekenrelaties (portemonnee, diskette)</p>

	5	6	7	8
	<p>AVI-M5 Leest zinnen met ongeveer 10 woorden met de juiste intonatie Leest samengestelde zinnen Leest drie- en meerlettergrepige woorden zonder leesmoelijkheden Leest waar nodig de klanken -c- als /k/, -c- als /s/, ch als /sj/ en g als /zj/ Leest woorden met een -y-, -x-, -'s, 's- Leest woorden die eindigen op -y Leest meerlettergrepige woorden met -tie erin (vakantiepret) Leest meerlettergrepige woorden met -i als /ie/ (sigaretten) Leest woorden eindigend op open lettergreep: domino, piano Leest met een klein lettertype</p> <p>AVI-E5 Leest zinnen met ongeveer 10 á 11 woorden met de juiste intonatie Leest alle drie- en meerlettergrepige woorden zonder leesmoelijkheden Leest woorden met -ch- als /sj/-, -ge als -/zje/-, -eau- als -/oo/- Leest woorden eindigend op -isch</p>	<p>AVI-M6 Leest zinnen met ongeveer 11 woorden met de juiste intonatie Leest meerlettergrepige woorden met -ou- als/oe/ Leest drie- en meerlettergrepige woorden met leesmoelijkheden Leest woorden met de lettercombinatie -air- Leest meerlettergrepige en laagfrequente leenwoorden Leest woorden met een trema Leest woorden met meerdere open lettergrepen (materialen)</p> <p>AVI-E6 Leest zinnen met ongeveer 11 á 12 woorden met de juiste intonatie Leest meerlettergrepige woorden met -eau erin (bureaustoel) Leest meerlettergrepige woorden die eindigen op -ele, eaal, ueel, of iele Leest eigentijdse nieuwe woorden (e-mailen) Leest alle woordtypen</p>	<p>AVI-M7 Leest zinnen met ongeveer 12 á 13 woorden met de juiste intonatie</p> <p>AVI-E7 Leest zinnen met ongeveer 13 á 14 woorden met de juiste intonatie</p>	<p>AVI-PLUS Leest zinnen met meer dan 14 woorden met de juiste intonatie</p>

N.B. De leerlijn 'Technisch Lezen' is ontleend aan de methoden Veilig Leren Lezen en Estafette, Tilburg: Uitgeverij Zwijzen

4.1.1. Temporele ordening	1	2	
	Zegt een reeks van 3 woorden in de goede volgorde na Benoemt het laatste woord van een zin of een reeks Benoemt het eerste woord van een zin of een reeks	Zegt een reeks van 4 tot 5 woorden in de goede volgorde na Wijst een bepaalde letterpositie in een woord aan (een kruisje zetten in het hok waar je de letter hoort) Benoemt de eerste klank van een woord Benoemt de laatste klank van een woord	

4.1.2. Auditieve discriminatie	1	2	
	Herkent een trefwoord in een reeks of verhaal Geeft aan of twee woorden hetzelfde of verschillend zijn Herkent afzonderlijke woorden in een zin (legt een blokje voor ieder woord) Herkent een klank in reeks losse klanken Herkent dezelfde klank in twee woorden	Onderscheidt verschillende klanken (fonemen) binnen een woord Hooft het verschil tussen lange en korte woorden	

4.1.3. Visuele discriminatie	1	2	
	Wijst grote verschillen tussen plaatjes aan Herkent details in een afbeelding Herkent een (afwijkende of gelijke) letter tussen andere letters en in woorden (duidelijk verschil) Herkent een bepaald woord tussen andere woorden	Herkent een bepaalde letter tussen (gelijke en andere) letters en in woorden (gering verschil)	

4.1.4. Visuele analyse		2	
		Herkent grafemen van een woord (in een rij losse grafemen het juiste grafeem omcirkelen) Deelt een woord op in losse grafemen	

4.1.5. Leesbegrippen	1	2	3	
	Wijst aan wat een boek is Gebruikt de begrippen verhaal/boek lezen Wijst de leesrichting aan (links naar rechts) Kent de begrippen: voorste, middelste Kent de begrippen: woord, zin, regel en bladzijde	Kent de begrippen: daarna, ervoor, volgende, erachter, eerste, tweede, klank, letter Kent de betekenis van een punt Gebruikt de begrippen: woord, zin, regel en bladzijde	Kent de betekenis van een vraagteken en een uitroepeten Kent de betekenis van een komma en een hoofdletter	

4.1.6. Auditieve synthese	1	2	3	
	Voegt woorden samen tot één woord (deur-bel)	Rijmt op een eenlettergrepig woord (bus – kus) Voegt lettergrepen samen tot een nieuw woord Voegt woorden samen tot een zin Voegt losse klanken van twee- en drieletterwoorden samen tot een woord	Voegt losse klanken van woorden met medeklinkercombinaties samenvoegen tot een woord	

4.1.7. Visuele synthese		3	
		Leest vlot MKM wisselrijtjes met eindrijm Leest vlot MKM wisselrijtjes met beginrijm Leest vlot MKMM en MMKM wisselrijtjes met eindrijm en beginrijm	

4.1.8. Klank-teken-koppeling		2	
		Kent ongeveer 10 letters Koppelt het juiste foneem aan het waargenomen grafeem (met bekende grafemen) Koppelt aan elk grafeem het juiste foneem (36 grafemen)	

4.2. Begrijpend lezen en studerend lezen	1	2	3	4
	<p>Begrijpt de betekenis van veel voorkomende logo's en picto's</p> <p>Begrijpt dat illustraties en tekst een samenhangend geheel vormen</p> <p>Begrijpt dat tekenen en tekens produceren mogelijkheden bieden tot communicatie</p> <p>Geeft aan dat je een geschreven woord kan uitspreken</p>	<p>Spreekt verwachtingen uit aan de hand van omslag en illustraties</p> <p>Begrijpt het permanente karakter en communicatieve doel van iets wat geschreven is (bijv. namenlijst)</p> <p>Leest woorden als globale eenheden (eigen naam, namen van personen, dingen, logo's en merknamen)</p>	<p>Geeft betekenis aan zelf gelezen woorden en zinnen</p> <p>Weet dat de zinnen in een tekst met elkaar verband houden</p> <p>Benoemt het onderscheid tussen lezen en schrijven</p>	<p>Herkent 2 tekstsoorten waaronder een informatieve tekst en een fictionele tekst</p> <p>Past de bij de tekstsoort horende strategieën toe bij het lezen van teksten op AVI M3 en E3 (stappenplan)</p> <p>Voorspelt de inhoud op basis van titel en illustraties</p> <p>Bedenkt wat hij al weet voor de tekst gelezen wordt</p> <p>Geeft moeilijke woorden aan en gebruikt enkele manieren om de betekenis te achterhalen(woordhulp)</p> <p>Weet enkele vragen over de tekst aan te geven</p> <p>Trekt conclusies(afleidingen) en beantwoordt vragen op basis van concrete aanwijzingen in de tekst</p> <p>Kent de functie van kopjes</p> <p>Herkent in een duidelijk gestructureerde tekst de tijdsopvolging (plaats, gebeurtenis, mens)</p> <p>Bepaalt de functie van de volgende leestekens: punt, vraagteken, (uitroepetekens), hoofdletter</p> <p>Geeft na het lezen aan waar de tekst over gaat</p> <p>Vertelt wat hij van een gelezen tekst vindt</p> <p>Koppelt verwijswaarden aan antecedenten</p>

	5	6	7	8
	<p>Past de bij de tekstsoort horende strategieën toe bij het lezen van teksten op AVI M4 en E4 (stappenplan)</p> <p>Ziet aan het uiterlijk van een tekst waarin hij staat (bijv. boek, krant, internet)</p> <p>Voorspelt de inhoud op basis van kopjes, lezen van enkele zinnen etc.</p> <p>Herkent alinea's</p> <p>Herkent de briefvorm</p> <p>Lost het probleem van een moeilijke zin of zinnen op (herlezen etc.)</p> <p>Herkent aan de hand van signaalwoorden de volgorde en vraag/antwoord structuur in een tekst</p> <p>Visualiseert een tekst (schema, web)</p> <p>Bepaalt de functie van leestekens: komma, dubbele punt, aanhalingstekens, puntjes</p> <p>Onderscheidt verschillende soorten teksten, zoals verhalende, informatieve, directieve, beschouwende en argumentatieve teksten</p> <p>Herkent de structuur van verhalende teksten</p> <p>Koppelt verwijswaarden aan antecedenten</p>	<p>Herkent een meningtekst</p> <p>Herkent de inleiding bij een tekst en de opbouw in delen</p> <p>Herkent de grafische vormgeving van een tekst</p> <p>Past de bij de tekst horende strategieën toe bij het lezen van teksten op niveau AVI M5 en E5</p> <p>Ziet aan de signaalwoorden dat er sprake is van voorbeeld-, middel-doel- en oorzaak/gevolgstructuren in de tekst</p> <p>Geeft het belangrijkste in een alinea aan</p> <p>Stelt zichzelf vragen tijdens het lezen</p> <p>Trekt conclusies op basis van concrete en minder concrete aanwijzingen in een tekst</p> <p>Illustreert zijn waardering van een tekst met specifieke passages</p>	<p>Past zelfstandig en op eigen initiatief de bij de teksten horende strategieën toe bij het lezen van teksten van > AVI E6</p> <p>Herkent tabellen en grafieken</p> <p>Voorspelt de inhoud van een tekst op basis van meerdere vormkenmerken</p> <p>Past studievaardigheden toe om informatie te leren onthouden</p> <p>Herkent diverse signaalwoorden en verbindingswoorden tussen zinnen</p> <p>Herkent diverse verwijswaarden en waar ze naar verwijzen</p> <p>Ziet aan de signaalwoorden dat er sprake is van voorwaardelijke en vergelijkingsstructuren in een tekst</p> <p>Leidt betekenisrelaties tussen zinnen en alinea's af en herkent inconsistenties</p> <p>Herkent de structuur van verschillende soorten teksten</p> <p>Beoordeelt teksten op hun waarde</p> <p>Leest teksten zo vlot dat woordherkenning tekstbegrip niet in de weg staat</p> <p>Leidt de betekenis van een enkel onbekend woord af uit de context</p>	<p>Leest alle tekstsoorten die aan de orde zijn geweest met zelfstandige toepassing van de leesstrategieën m.a.w. weet hoe hij de verschillende teksten moet lezen en hoe hij hieruit relevante informatie kan krijgen</p> <p>Stelt en beantwoordt voor, tijdens en na het lezen zelfstandig en op eigen initiatief een aantal vragen</p> <p>Plant, stuurt, bewaakt en controleert het eigen leesgedrag</p> <p>Bepaalt de strekking van een tekst</p>

	9	10		
	Geeft de hoofdgedachte van de tekst weer Onderscheidt hoofd- en bijzaken Ordent informatie (bijvoorbeeld op basis van signaalwoorden) voor een beter begrip Vat een eenvoudige tekst beknopt samen	Leidt de betekenis van onbekende woorden af uit de vorm, de samenstelling of de context Legt relaties tussen tekstdelen (inleiding, kern, slot) en teksten		

4.3. Informatie verwerven en weergeven				4
				Zegt het alfabet op en wijst de plaats aan van de letters in het alfabet Plaatst woorden in alfabetische volgorde op grond van de beginletter
	5	6	7	8
	Plaatst woorden in volgorde op basis van de eerste 2 beginletters Zoekt snel informatie op die alfabetisch is geordend Zoekt informatie op in een kinderwoordenboek, stukje van een telefoonboek, met behulp van een eenvoudige trefwoordenlijst of inhoudsopgave Vindt informatie in eenvoudige schema's Verzamelt informatie voor een tekst uit aangereikte informatiebronnen bijv. Informatieve boekjes en tijdschriften Onderstreept belangrijke informatie Geeft de gevonden informatie in een voorgestructureerd schema weer Geeft de hoofdcomponenten uit de gevonden informatie weer (W en H vragen)	Vindt informatie in informatieve boeken en tijdschriften gebruikmakend van de inhoudsopgaven Vindt informatie in trefwoordenregisters Zoekt voor een werkstuk of spreekbeurt informatie in de schoolbibliotheek of documentatiecentrum Verzamelt informatie uit verschillende soorten bronnen (internet, tijdschriften, boeken, interview) Vindt informatie in tabellen en grafieken Vindt informatie in schema's Vindt informatie op het internet met behulp van zoektermen Maakt aantekeningen	Vindt informatie in een (jeugd) encyclopedie Zoekt gericht informatie in mappen en bestanden op de (bibliotheek)computer Gebruikt een (jeugd)woordenboek Maakt een schema, uittreksel of samenvatting van een verhalende of informatieve tekst Benoemt de betekenis en functie van verschillende informatiebronnen, zoals woordenboeken, encyclopedieën, week- en dagbladen, reisgidsen en internet	Zoekt informatie op in duidelijk geordende naslagwerken zoals woordenboeken of telefoongids Vergelijkt informatie uit verschillende teksten en verschillende typen bronnen met elkaar Onderscheidt waardevolle en niet waardevolle informatie van het internet Expliciteert relaties met de tekst bij het lezen van schematische informatie
	9			
	Zoekt systematisch informatie op op basis van trefwoorden (op bijvoorbeeld internet of in de schoolbibliotheek)			

7.1. Meningen over geschreven taal en conclusies trekken		2	3	4
			<p>Praat mee over bekeken informatieve prentenboeken en foto's in tijdschriften</p> <p>Praat mee over de verschillen en overeenkomsten tussen informatieve prentenboeken over hetzelfde onderwerp (wat gebeurt er in het ene boek en in het andere boek)</p> <p>Herkent de verschillen en overeenkomsten tussen foto's (in tijdschriften)</p>	<p>Vergelijkt verschillende boeken en teksten over hetzelfde thema en let daarbij op de verschillen (verschillende invalshoek)</p>
	5	6	7	8
	<p>Vertelt wat hij van de inhoud van een tekst vindt en illustreert dit met voorbeelden en argumenten</p> <p>Vergelijkt gevonden informatie uit verschillende bronnen met elkaar en geeft er een waardeoordeel over</p>	<p>Herkent het verschil tussen een betogende en een informatieve tekst</p> <p>Onderscheidt feiten en meningen in een betogende tekst (vooral met signaalwoorden als 'ik vind')</p> <p>Herkent het doel van de schrijver in een betogende tekst (overtuigen en tot actie overhalen in een advertentietekst)</p> <p>Vergelijkt eigen mening met de mening in de tekst en formuleert een eigen mening</p>	<p>Stelt zichzelf tijdens het lezen vragen over relevantie, betrouwbaarheid, mening of feit (kritisch lezen)</p> <p>Merkt onjuistheden of tegenstrijdigheden in een tekst op</p> <p>Schat zelfstandig het waarheidsgehalte van informatie in en gaat na of dit uit betrouwbare bron komt (o.a. bij website)</p> <p>Herkent technieken om te overreden in reclameteksten</p> <p>Onderbouwt de eigen mening met argumenten</p>	<p>Analyseert argumenten voor een mening en vergelijkt dit met eigen mening</p> <p>Selecteert informatie op internet kritisch met het oog op betrouwbare en onbetrouwbare bronnen</p> <p>Interpreteert informatie en meningen die dichtbij hem staan</p> <p>Verwoordt een oordeel over een tekst(deel)</p>
	9	10		
	<p>Legt relaties tussen tekstuele informatie en meer algemene kennis</p> <p>Verwoordt de bedoeling van de schrijver</p> <p>Duidt de bedoeling van tekstgedeeltes en/ of specifieke formuleringen</p>	<p>Evalueert en beoordeelt relaties tussen en binnen teksten</p>		

9.1. Lees- en schrijf-motivatie	1	2	3	4
	<p>Is nieuwsgierig naar lezen en schrijven en stelt daar vragen over</p> <p>Kiest aan de hand van het plaatje op de omslag en de illustraties boeken uit</p> <p>Begrijpt het begrip bladzijde</p> <p>Begrijpt dat illustraties en tekst een samenhangend geheel vormen</p>	<p>Bekijkt uit zichzelf met regelmaat een (digitaal)(prenten) boek of tijdschrift</p> <p>Voorspelt aan de hand van de omslag (het plaatje) van een boek een onderwerp uit het boek</p> <p>Is actief bezig in de lees/schrijfhoek met lezen en schrijven/heeft plezier in het 'lezen' en 'schrijven' van briefjes, woorden, letters</p> <p>'Leest' zelf een verhaal voor aan bijv. klasgenootje of knuffel</p> <p>Praat over teksten</p> <p>Vertelt wat hij van een verhaal of andere tekst vindt</p> <p>Spreekt zijn waardeert uit over een tekst</p> <p>Ziet/ervaart taal als een communicatie- en expressiemiddel waarmee je dagelijks omgaat</p>	<p>Leest dagelijks ± 15 minuten in zelf gekozen teksten of boeken (vrij lezen)</p> <p>Luistert naar voorgelezen verhalen, gedichten en andere teksten</p> <p>Herkent enkele verhaalgenres zoals sprookjes, historische verhalen</p> <p>Toont belangstelling voor verhalende (waaronder poëzie) en informatieve teksten</p>	<p>Leest dagelijks ±30 minuten in zelfgekozen teksten of boeken</p> <p>Leest voor aan klasgenoten</p> <p>Praat met klasgenoten over gelezen boeken</p> <p>Doet mee aan allerlei activiteiten rond boeken (invullen leeslogboeken, creatieve activiteiten)</p> <p>Ziet lezen en schrijven als dagelijkse routines</p> <p>Schrijft verschillende korte tekstjes</p> <p>Kiest aan de hand van de samenvatting op de achterkant zelf de boeken uit</p> <p>Geeft een beargumenteerd mondeling of schriftelijk oordeel over een gelezen tekst/boek (ik vind het leuk omdat..)</p> <p>Bezoekt bibliotheek en schoolmediatheek</p>

	5	6	7	8
	<p>Kiest zelfstandig een geschikte tekst en leest die voor zichzelf</p> <p>Herkent verschillende genres waaronder humoristische verhalen en verhalen uit andere culturen</p>	<p>Heeft enig inzicht in een voorkeur voor bepaalde voor bepaalde teksten en boeken (ontwikkelt leesvoorkeur/literaire smaak)</p> <p>Praat en discussieert met klasgenoten over gelezen boeken (aan de hand van stellingen)</p> <p>Zoekt zelfstandig boeken en teksten in de bibliotheek</p> <p>Onderkent het persoonlijk en maatschappelijk belang van geletterdheid</p>	<p>Beschrijft en beargumenteert eigen voorkeur voor soorten boeken, genre of auteur (ik houd van spannende verhalen/auteur omdat..)</p> <p>Kiest boeken op basis van eigen voorkeur voor onderwerpen en/of auteurs</p> <p>Oefent het voordrachtslezen</p>	<p>Leest voorbereid een prentenboek voor aan kleuters</p> <p>Leest belevend* jeugdliteratuur, waarbij de teksten zijn geschreven in alledaagse taal en nauw aansluiten bij de belevingswereld van de leerling</p> <p>Leest teksten met een heldere, eenvoudige structuur en waarin spannende gebeurtenissen elkaar in hoog tempo opvolgen</p> <p>Herkent basale structuurelementen, zoals wisselingen van tijd en plaats, rijm en versvorm</p> <p>Vat gedichten en verhaalfragmenten, zoals begin, eind en climax, samen</p> <p>Legt uit hoe een personage zich voelt</p> <p>Legt relaties tussen de tekst en de werkelijkheid</p> <p>Wijst dramatische passages aan in de tekst</p> <p>Herkent verschillende emoties in de tekst, zoals verdriet, boosheid en blijdschap</p> <p>Verwoordt zijn sympathie of antipathie voor bepaalde personages*</p> <p>Evalueert de tekst met emotieve argumenten, zoals spannend, meeslepend, grappig, ontroerend*</p> <p>Geeft aan in welke fictievormen hij geïnteresseerd is*</p> <p>Wisselt leeservaringen uit met medeleerlingen*</p>

	9	10		
	<p>Leest belevend en herkendend adolescentenliteratuur en zeer eenvoudige volwassenenliteratuur waarbij de teksten zijn geschreven in alledaagse taal met een duidelijke structuur en aansluiten bij de belevingswereld van de leerling</p> <p>Zoekt naar teksten waarmee hij zichzelf kan identificeren (hoofdpersoon is een leeftijdsgenoot)</p> <p>Herkent genre</p> <p>Herkent rijmwoorden en ritme</p> <p>Licht persoonlijke reacties toe met voorbeelden uit de tekst**</p> <p>Oriënteert zich op tekstkeuze, ondermeer door informatie bij leeftijdgenoten in te winnen**</p> <p>Motiveert zijn voorkeur voor bepaalde genres**</p>	<p>Leest teksten die een beroep doen op algemene kennis van de wereld en van het leven, waarin gebeurtenissen elkaar in hoog tempo opvolgen, maar ook worden onderbroken door gedachten en beschrijvingen</p> <p>Herkent eenvoudige beeldspraak</p> <p>Herkent letterlijk en figuurlijk taalgebruik</p> <p>Beschrijft situaties en verwickelingen in de tekst</p> <p>Beschrijft het denken, voelen en handelen van personages</p> <p>Vertelt de geschiedenis chronologisch na</p> <p>Bepaalt in welke mate de personages en gebeurtenissen herkenbaar en realistisch zijn</p> <p>Typeert personages zowel innerlijk als uiterlijk</p> <p>Geeft bij poëzie aan op de regels ritmisch goed lopen**</p> <p>Evalueert de tekst met emotieve en realistische argumenten (geloofwaardig, levensecht)**</p> <p>Discussieert met medeleerlingen over de spanning, het realiteitsgehalte en de gevoelswaarde van de tekst**</p>		

* Bij deze taken kan de leerling literaire begrippen toepassen, zoals fictie, gedicht, liedje en rijm

** Bij deze taken kan de leerling literaire begrippen toepassen, zoals genre: oorlogsboek, detective, science fiction, fantasy, romantisch, historische roman, psychologische roman, gedicht, rap, liefdeslied, protestlied. Proza: gesloten/ open einde, tijdsprong, tijdverdichting, flashback, gedachtstroom, ruimtebeschrijving. Poëzie: versregel, strofe, rijmvormen, rijmschema, metrum en beeldspraak.

5.1. Strategisch schrijven	1	2	3	4
	<p>Begint interesse te krijgen in geschreven taal en de functies daarvan (communicatief en permanent)</p> <p>Vraagt de leerkracht om iets op te schrijven</p> <p>'Schrijft' d.m.v. tekeningetjes, krabbels, reeksen letterachtige vormen of letters</p> <p>Geeft aan dat een gesproken woord op papier of met audiovisuele middelen kan worden vastgelegd</p> <p>Geeft aan dat je een geschreven woord kan uitspreken</p>	<p>Beseft dat je met letters woorden kunt maken</p> <p>Schrijft of kopieert enkele letters</p> <p>Schrijft herkenbare klank-tekenkoppelingen waarbij één of meer letters staan voor een heel woord</p> <p>Legt, schrijft of stempelt woordjes (na) of typt op de computer</p> <p>Schrijft (stukje van) eigen naam</p> <p>Gebruikt geschreven taal als communicatiemiddel</p> <p>Herkent alle letters m.u.v. de x, y en q en benoemt deze letters fonetisch</p>	<p>Schrijft woorden bij een plaatje of werkje</p> <p>Schrijft een woord correct zoals het klinkt</p> <p>Schrijft eenvoudige korte functionele teksten, zoals lijstjes, briefjes, opschriften en verhaaltjes bij plaatjes</p> <p>Onderscheidt verschillende woorden in zinnen</p>	<p>Schrijft korte functionele teksten zoals antwoorden op vragen, briefjes, afspraken, boodschappenlijstje, uitnodiging, lijstjes</p> <p>Schrijft een voorgestructureerde tekst af bijv. verhaaltje afschrijven</p> <p>Verzamelt materiaal voor het schrijven van een tekst via brainstormen</p> <p>Controleert met behulp van anderen zijn eerste versie op inhoud</p> <p>Verwerkt verbeterpunten in zijn definitieve tekst</p> <p>Weet dat bij het schrijven de geleerde spellingsregels kunnen worden toegepast</p> <p>Verwerkt opmerkingen van de leerkracht over spelling en interpunctie (hoofdletter, punt, vraagteken) in zijn definitieve tekst</p>

	5	6	7	8
	<p>Schrijft langere verhalende teksten</p> <p>Schrijft korte teksten met de juiste spelling en interpunctie</p> <p>Schrijft eenvoudige informatieve teksten bijv. beschrijving van voorwerp, plaatje</p> <p>Stelt voor het schrijven het onderwerp vast(waarover ga ik schrijven?)</p> <p>Stelt voor het schrijven het lezerspubliek vast (voor wie ga ik schrijven?)</p> <p>Stelt voor het schrijven het schrijfdoel vast(Waarom schrijf ik? Wat wil ik met de tekst bereiken/)</p> <p>Verzamelt materiaal uit enkele bronnen die beschikbaar zijn en ordent dit</p> <p>Past bij het schrijven van een tekst de geleerde spellingsregels toe</p> <p>Gebruikt bij de tekst passende woorden en formuleert in hele zinnen (enkelvoudig)</p> <p>Formuleert gedachten en gevoelens in enkelvoudige zinnen</p> <p>Kent de kenmerken van een aantal tekstsoorten zoals informatieve, verhalende, directieve, beschouwende en argumentatieve tekst</p>	<p>Schrijft verschillende soorten teksten (verhalend, informatief, directief, beschouwend en argumentatief)</p> <p>Verzamelt voor het schrijven van een informatieve tekst informatie uit diverse bronnen en ordent dit</p> <p>Gebruikt bij het schrijven de juiste interpunctie: komma, puntjes</p> <p>Formuleert gedachten en gevoelens middels de juiste woorden in samengestelde zinnen</p>	<p>Stelt voor het schrijven het schrijfdoel en het lezerspubliek vast</p> <p>Past bij het schrijven van een tekst diverse tekstconventies toe</p> <p>Controleert zijn eerste versie zelfstandig op inhoud, zinsbouw en geleerde spelling en interpunctie</p> <p>Formuleert in enkelvoudige en samengestelde zinnen</p> <p>Past bij het schrijven van een tekst interpunctieregels toe</p> <p>Schrijft een informatieve tekst</p> <p>Schrijft een briefje, kaart of e-mail om informatie te geven, iemand te bedanken, te feliciteren, uit te nodigen etc.</p> <p>Schrijft een korte boodschap met eenvoudige informatie</p> <p>Hanteert tijdens het schrijven het verschil tussen formele en informele situaties</p> <p>Schrijft een tekst met titel en relevante tussenkopjes</p> <p>Vult een eenvoudig standaardformulier in</p> <p>Besteedt aandacht aan layout en vormgeving</p>	<p>Schrijft korte eenvoudige teksten over alledaagse onderwerpen of over onderwerpen uit de directe leefwereld</p> <p>Schrijft een werkstuk waarbij informatie uit verschillende bronnen wordt samengevat*</p> <p>Reflecteert voor, tijdens en na het schrijven op de tekst en het schrijfproces.</p> <p>Gebruikt variatie in zinsbouw, woordkeus, afwisseling beschrijving en handeling, niet clichématig taalgebruik e.d.(stilistische kenmerken)</p> <p>Maakt aantekeningen en geeft deze gestructureerd weer</p> <p>Schrijft eigen ideeën, fantasieën en ervaringen op in een verhaal, een informatieve tekst of in een gedicht</p> <p>Gebruikt de juiste aanhef bij een formele brief (Geachte, Beste, Hoogachtend, Met vriendelijke groet)</p> <p>Voorziet een brief op de gebruikelijke plaats van datering, adressering, aanhef en ondertekening</p>

* De informatie is zodanig geordend dat de lezer de gedachtegang gemakkelijk kan volgen en het schrijfdoel bereikt wordt

	9	10		
	<p>Schrijft e-mails of informele brieven waarbij gevoelens of meningen worden uitgedrukt</p> <p>Schrijft notities, berichten en instructies waarin eenvoudige direct relevante informatie wordt overgebracht</p> <p>Stelt een advertentie op om bijvoorbeeld spullen te verkopen</p> <p>Maakt een collage, een krant of een muurkrant</p> <p>Maakt een alinea waarin inhoudelijke verbanden duidelijk worden aangegeven</p> <p>Blijft in teksten met eenvoudige structuur trouw aan het schrijfproduct</p> <p>Past het woordgebruik en de toon aan het publiek aan</p> <p>Schrijft een tekst met een duidelijke inleiding, kern en slot</p>	<p>Schrijft samenhangende teksten met een eenvoudige, lineaire opbouw over uiteenlopende onderwerpen binnen school, werk en maatschappij</p> <p>Stelt schriftelijke verzoeken op en produceert eenvoudige zakelijke brieven met behulp van standaardformuleringen</p> <p>Maakt gestructureerde aantekeningen tijdens een uitleg of les</p> <p>Schrijft een werkstuk met behulp van een stramien, waarbij informatie uit verschillende bronnen wordt vergeleken, samengevoegd en samengevat</p> <p>Schrijft onderhoudende teksten waarin argumenten worden gebruikt om te overtuigen</p>		

5.2. Technisch schrijven	1	2	3	4
	<p>Herkent tekensystemen zoals pictogrammen, gebarentaal en mimiek</p> <p>Voert symmetrische oefeningen uit vanuit schouder, elleboog, pols</p> <p>Voert alle parallelle bewegingen uit in de ruimte en op het platte vlak</p> <p>Tekent ontspannen met de voorkeurshand</p> <p>Maakt strek-, buig- en draaibewegingen van de vingers in combinatie met zijwaartse polsbewegingen</p>	<p>Schrijft ontspannen met een driepuntspotloodgreep</p> <p>Behoudt tijdens het tekenen een correcte zit- en schrijfhouding</p> <p>Schrijft met de voorkeurshand</p> <p>Schrijft guirlandes (ll), arcades (oo), rechte- (--), golf- (vv), zaaglijn(^^), o-vorm (oo), losse halen (///)</p> <p>Coördineert zijn hand, oog, arm en vingerbewegingen</p>	<p>Behoudt tijdens het schrijven een correcte zit- en schrijfhouding</p> <p>Schrijft ontspannen met een driepuntspengreep</p> <p>Schrijft woorden met losse letters</p>	<p>Schrijft met een correcte ligging van het schrijfschrift</p> <p>Verbindt met de juiste schrijfbeweging van kleine letters en/of hoofdletters</p> <p>Schrijft op kleine liniatuur</p>
	5	6	7	8
	<p>Schrijft 30 letters per minuut</p> <p>Schrijft vlot alle letters met correcte verbindingen</p> <p>Schrijft vlot alle cijfers en leestekens</p> <p>Schrijft op enkelvoudig liniatuur met 2 ½ mm romphoogte</p> <p>Gebruikt de punt, het vraagteken, het uitroepteken en hoofdletters correct</p>	<p>Schrijft 40 letters per minuut</p> <p>Beoordeelt zijn eigen handschrift op leesbaarheid en netheid</p> <p>Gebruikt de komma correct</p>	<p>Schrijft 50-60 letters per minuut</p> <p>Schrijft (ook bij andere vakken) net en met een regelmatig handschrift</p> <p>Schrijft in blok, koord en bandschrift</p> <p>Gebruikt de dubbele punt correct</p>	<p>Schrijft meer dan 60 letters per minuut</p> <p>Verbeterd zijn eigen handschrift</p> <p>Gebruikt aanhalingstekens correct</p>

5.3. Spelling	2	3	4
	<p>Analyseert klankzuivere woorden in afzonderlijke klanken in de juiste volgorde (m/a/n,) Koppelt enkele klanken aan letters (b, ij, aa, e, enz.)</p>	<p>Spelt klankzuivere woorden van twee- en drieklanken:</p> <ul style="list-style-type: none"> - van medeklinker(s) en klinkers die door 1 letter worden weergegeven (pen, bol) - van medeklinker(s) en klinkers die door 2 dezelfde letters worden weergegeven (boom, aap) - van medeklinker(s) en klinkers die door 2 verschillende letters worden weergegeven (pijn, huis) <p>Spelt klankzuivere woorden met combinaties van twee medeklinkers:</p> <ul style="list-style-type: none"> - twee medeklinkers vooraan of achteraan (bloem, kast) - twee medeklinkers vooraan en achteraan (klant, grens) <p>Spelt woorden met twee medeklinkers achteraan, die met een tussenklank worden uitgesproken (melk, warm)</p> <p>Spelt woorden met meer dan twee medeklinkers achter elkaar (markt, straat)</p> <p>Spelt woorden met sch(r) (school, taalschrift)</p> <p>Spelt woorden met ng of nk (bang, kring, streng)</p>	<p>Spelt woorden die zijn samengesteld uit 2 eerder geleerde woorden (fietsbel, taalschrift, tuinslang)</p> <p>Spelt woorden met f,v of s,z inclusief samenstellingen (vliegtuig, zwart)</p> <p>Spelt woorden met aai,ooi,oei inclusief samenstellingen (nooit, gloeilamp)</p> <p>Spelt woorden met eer, oor, eur inclusief samenstellingen (meer, kleurboek)</p> <p>Spelt woorden met ij of ei inclusief samenstellingen (klein, schoolplein)</p> <p>Spelt woorden met ch(t) inclusief samenstellingen (lach, zonlicht)</p> <p>Spelt woorden met d of t achteraan inclusief samenstellingen (hond, kleinkind)</p> <p>Spelt woorden met uw,eeuw,ieuw inclusief samenstellingen (nieuw, sneeuwbus)</p> <p>Spelt woorden met au of ou inclusief samenstellingen (gauw, lichtblauw)</p> <p>Spelt verkleinwoorden die bestaan uit een grondwoord en de onbeklemtoonde lettergreep je of tje (kusje, treintje)</p> <p>Spelt woorden van twee klankgroepen waarvan de eerste onbeklemtoond is (gezin, verhaal)</p> <p>Spelt woorden van twee klankgroepen waarvan de tweede onbeklemtoond is en met een -e- worden geschreven (goede, buiten)</p> <p>Spelt woorden met de klanken aa, ee, oo, uu achteraan (ja, nee, zo, nu)</p> <p>Spelt woorden van twee klankgroepen met de klanken aa, ee, oo, uu aan het einde van de eerste klankgroep (water, beker, molen, burens)</p> <p>Spelt woorden van twee klankgroepen met de klanken a, e, i, o, u aan het eind van de eerste klankgroep. (appel, letter, zitten, koffer, jullie)</p>

5.3. Spelling	5	6	7	8
	<p>Spelt woorden aan het begin van een zin en namen van personen met een hoofdletter (Petra, John, Demirbas)</p> <p>Spelt woorden van twee klankgroepen waarvan de tweede onbeklemtoond is en met -ig of -lijk worden geschreven (aardig, moeilijk)</p> <p>Spelt samenstellingen met meer dan twee medeklinkers na elkaar (valstrik, fietstocht)</p> <p>Spelt woorden met twee klankgroepen waarin moeilijke letters als ei, ou/au en g/ch herhaald worden (paleis, vijver)</p> <p>Zet een punt, vraagteken of uitroepetekens aan het eind van de zin</p> <p>Spelt verkleinwoorden op -je, -etje, -pje (vriendje, rolletje, bloempje)</p> <p>Spelt woorden waar bij verlenging de f in een v of de s in een z verandert (brief-->brieven, boos-->boze)</p> <p>Spelt woorden met -em, -elen, -enen, -eren (stiekem, kinderen, wandelen)</p>	<p>Kent de voor werkwoordspelling noodzakelijke begrippen (onderwerp, werkwoord, persoonsvorm e.d.)</p> <p>Vervoegt en spelt gewone werkwoorden in de onvoltooid tegenwoordige tijd (wij lopen, ik loop, hij loopt)</p> <p>Vervoegt en spelt bijzondere werkwoorden in de onvoltooid tegenwoordige tijd (hij heeft, jij bent)</p> <p>Spelt woorden waarin de /s/ geschreven wordt als c (citroen, centrum)</p> <p>Spelt woorden waarin de /k/ geschreven wordt als c (camera, risico)</p> <p>Spelt woorden met de uitgangen: - -tie (actie, politie) - -teit (kwaliteit, universiteit) - -heid (gezondheid, verkoudheid)</p> <p>Spelt woorden waarin de /ie/ geschreven wordt als i. (piloot, uniform)</p>	<p>Vervoegt en spelt werkwoorden op -den in de onvoltooid tegenwoordige tijd (wij vinden, ik vind, hij vindt)</p> <p>Vervoegt en spelt werkwoorden met klankverandering in de onvoltooid verleden tijd (wij liepen, wij kochten, hij ging)</p> <p>Vervoegt en spelt werkwoorden zonder klankverandering in de onvoltooid verleden tijd met een verdubbeling van -d of -t (ik raadde, jij stootte, wij landden)</p> <p>Vervoegt en spelt werkwoorden zonder klankverandering, maar zonder dubbelvormen, in de onvoltooid verleden tijd (ik maakte, zij hoorden)</p> <p>Gebruikt vraagtekens, uitroepetekens en aanhalings-tekens op de juiste wijze</p> <p>Spelt woorden waarin de /sj/ geschreven wordt als ch (chocola)</p> <p>Spelt moeilijke Nederlandse woorden met een b aan het eind of in het midden (krab, ambtenaar, voetbalclub)</p> <p>Spelt woorden waarin /t/ geschreven wordt als th (theater)</p> <p>Spelt woorden met isch(e) (kritisch, logische)</p> <p>Spelt aardrijkskundige, historische en godsdienstige namen en namen van instellingen met een hoofdletter (Zuid-Hollandse, Tweede Kamer)</p>	<p>Vervoegt en spelt voltooid deelwoorden van werkwoorden op ven, fen of zen, sen (beloofd, gereisd)</p> <p>Vervoegt en spelt werkwoorden op -d en -t in de tegenwoordige tijd bij inversie persoonsvorm en onderwerp (word jij? houdt u? schudt hij?)</p> <p>Vervoegt en spelt bijvoeglijk gebruikte voltooid deelwoorden (een getypt verslag)</p> <p>Spelt woorden met moeilijke letters: - x (taxi, examen, excuses) - y (hobby, gymnastiek)</p> <p>Spelt woorden met iaal, ieel, ueel of eaal (ideaal, financieel)</p> <p>Spelt stoffen bijvoeglijke naamwoorden (houten, wollen, zilveren)</p> <p>Spelt woorden met twee of meer open of gesloten lettergrepen (bemanning, terras)</p> <p>Spelt meervoud van woorden op onbeklemtoonde -es, -ik, en -et (perziken, dreumesen, monniken)</p> <p>Spelt woorden met een koppelteken in een samenstelling (auto-ongeluk, televisie-uitzending)</p> <p>Spelt woorden met een tussenletter: - -s- (dorpsweg, stadspark) - -n- (boekenkast, paddenstoel)</p>

5	6	7	8
	<p>Zet een komma in een opsomming (ik eet brood, fruit en salade) en tussen bijvoeglijk naamwoorden ik heb een mooie, rode fiets)</p> <p>Spelt woorden waarin de /zj/ geschreven wordt als g (giraf, horloge)</p> <p>Spelt woorden die beginnen met 's ('s morgens, 's avonds)</p> <p>Spelt woorden die eindigen op 's (auto's, diploma's)</p>	<p>Vervoegt en spelt voltooid deelwoorden (gegeten, gepakt, gebeld)</p> <p>Vervoegt en spelt werkwoorden met klankverandering op ten of den in de onvoltooid verleden tijd (hij vond, zij vergat)</p> <p>Vervoegt en spelt voltooid deelwoorden, die bijvoeglijk gebruikt worden met wel of geen -n aan het einde (gekookte eieren, gebraden vlees)</p> <p>Vervoegt en spelt werkwoorden op ven, fen of zen, sen in de onvoltooid tegenwoordige en verleden tijd (hij geeft, de juf verbaasde zich)</p> <p>Spelt verkleinwoorden met de uitgangen etje, aatje, ootje, uutje of waarbij het grondwoord verandert (vriendinnetje, autootje, kettinkje, paadje)</p> <p>Spelt woorden met de moeilijke letter q (aquarium)</p> <p>Spelt leenwoorden:</p> <ul style="list-style-type: none"> - typische Engelse woorden (hij keepste, manager) - typisch Franse woorden (café, bureau, trottoir) <p>Spelt woorden met een trema (reünie, ruïne, knieën)</p>	
9	10		
<p>Plaatst komma's in samengestelde zinnen en tussen werkwoorden</p>	<p>Spelt afkortingen (tv, havo, blz.)</p> <p>Vervoegt en spelt voltooid deelwoorden van werkwoorden op ten of den met dubbelvormen (hij bestelt, hij heeft besteld)</p>		

N.B. De leerlijn 'Spelling' is ontwikkeld door Audrey Machielsen en Mary Gerritsen, Rotterdam: CED-Groep (2011)